

Research Paper

Prioritizing the Management of the Historical Context of Gorgan City for Revitalization with a Sustainable Tourism Approach

Fatemeh Rezaitalarposhti¹ Zahra Parhiz²

¹ Ph.D., Geography and Urban Planning, Isfahan University, Isfahan, Iran. (rezaitalarposhti@gmail.com)

² Bachelor of Architectural Engineering, Dr. Ali Shariati Technical and Vocational College for Girls, Tehran, Iran. (parhizzahra6@gmail.com)

© The Author(s)

Publisher: University of Mazandaran

10.22080/TMHR.2024.27327.1021

Keywords:

historical context,
historical context
management, sustainable
tourism, tourism areas,
Gorgan city

Received:

June 8, 2024

Received in revised:

July 10, 2024

Accepted:

July 17, 2024

Available online:

August 5, 2024

Abstract

Context and Purpose: The revitalization of historical areas requires special management. Based on this, the current research aims to prioritize the management of the historical context of Gorgan city for revitalization with a sustainable tourism approach from the perspective of residents and experts.

Design/methodology/approach: This study was carried out using a descriptive-analytical method and is of an applied research type. Documentary studies and survey methods were used to collect the required information, and the data was analyzed with the help of SmartPLS software. The research's statistical population comprised 27 tourist villages with ecotourism residences in Kerman city.

Findings: From the residents' point of view, the special management of historical context, i.e., management by the municipality, is the most important, with an average of 4.71, followed by government management, with an average of 3.48 in the second priority, management by the private sector with an average of 2.05 in the third place and finally, popular management has been ranked fourth with an average of 1.19. Also, according to experts, special texture management, i.e., management by the municipality with an average of 0.414, is the most important priority for revitalizing the management of the historical texture of Gorgan city with the approach of sustainable development of tourism. Additionally, government management, with an average of 0.314, is the second priority, and public and private management are ranked 0.140 and 0.132, respectively.

Conclusion: Revitalization of the historical fabric areas of Gorgan city requires the establishment of an administrative unit in the municipality for fabric management, which has been approved by residents and experts with a significance level of 0.000.

Originality/value: For the first time, the present research has emphasized determining the management structure for revitalizing the historical context of Gorgan city with a sustainable tourism approach.

*Corresponding Author: Fatemeh Rezaitalarposhti

Address: Isfahan University

Email: rezaitalarposhti@gmail.com

Tel: 09112243728

Extended Abstract

1. Introduction

Urban revitalization paves the way for the development of tourism zones. Creating such zones helps the city economy and becomes financially affordable for local people. Cities are places where locals and visitors meet through culture. While cities are improving their position in front of tourism, rebuilding cities is strengthened by revitalizing the base culture. In the meantime, the central core of the city of Gorgan, as the historical fabric of the cities, improves its position in the tourism market, and the revival of the base culture strengthens the process of rebuilding the cities. Meanwhile, the central core of Gorgan city has 157 hectares as a historical context and corresponds to the Qajar fence of Gorgan city. Today, oblivion casts a shadow on this valuable tissue, and little attention is paid to it. Despite the many tourist attractions that can be seen in this historical context, the number of tourists is not very significant. Only its market part is active to some extent, and the process of its renovation and improvement does not match the fabric's past and local characteristics, which adds to its physical, social, and economic deterioration and decline. Based on this, the present research aims to determine the management structure of the historical context of the city of Gorgan with the approach of sustainable development of tourism to improve the quality of place and life and improve the position of this city in the tourism market.

2. Research Methodology

The current research is based on a qualitative approach and is applied in terms of purpose. The statistical population included the historical context of Gorgan city in 1403. The sample size

was made using Cochran's formula and random method and consisted of 400 residents of Gorgan and 64 experts from various organizations, including university professors, employees of Gorgan city municipality, employees of Gorgan General Road and Urbanization Department, Gorgan Governorate, Gorgan City Cultural Heritage and Tourism Organization, Gorgan City Handicrafts and Tourism Organization, and employees of Gorgan City Museum. Friedman's test was used in SPSS software to analyze citizens' questionnaires, and Expert Choice software was used to explore experts' opinions. The researchers referred to the old context of Gorgan city and distributed the questionnaires among the residents of these old contexts.

3. Research Findings

From the point of view of the residents of Gorgan city, historical context management has priority and importance. Also, the average rank column of the table shows that the special management of historical contexts, which means management by the municipality, is the most important, with an average rank of 4.71, followed by government management, with an average rank of 3.48, is the second priority, management by the private sector, with an average rank of 2.05, is the third place, and finally, public management has been ranked four with an average rank of 1.19.

4. Conclusion

The types of management structures in the context of revitalizing tourism productivity are possible through three general methods: 1) government management, 2) management of public institutions, and 3) non-governmental management. The structure of each of

these general methods can be designed as follows:

- Government management: management under the supervision of the Cultural Heritage and Tourism Organization; formation of a specialized company such as the construction and housing company; forming an administrative organization such as the Civil and Urban Improvement Department; establishing management in the Ministry of Roads and Urban Development; forming a specialized company; and forming an administrative organization.
- Public institution: municipality; the formation of an independent and specialized organization of tissue under the supervision of the municipality; forming a unit under the supervision of existing organizations (construction, tourism, investment, etc.); the

formation of the municipality in the historical context.

- Non-governmental management: the formation of management under the supervision of the engineering system organization, residents' organization, a specialized organization of specialists, and establishing a consulting company or companies in the form of guidance and facilitation offices.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the persons for scientific consulting in this paper.

پژوهشی

اولویت‌بندی مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان جهت باززنده‌سازی با رویکرد گردشگری پایدار

فاطمه رضایی تالارپشتی*^۱ ID، زهرا پرهیز^۲ ID^۱ دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران (rezaitalarposhti@gmail.com)^۲ دانش‌آموخته کارشناسی نقشه‌کشی معماری، دانشکده فنی و حرفه‌ای دختران دکتر علی شریعتی، تهران، ایران

(parhizzahraf@gmail.com)

ناشر: دانشگاه مازندران

© نویسنندگان

10.22080/TMHR.2024.27327.1021

چکیده

کلیدواژه‌ها:

بافت تاریخی؛ مدیریت بافت تاریخی؛ گردشگری پایدار؛ پهنه‌های گردشگری؛ شهر گرگان.

زمینه و هدف: باززنده‌سازی پهنه‌های بافت تاریخی، نیازمند مدیریت ویژه‌ای است. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر، اولویت‌بندی مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان جهت باززنده‌سازی با رویکرد گردشگری پایدار از دیدگاه ساکنان و کارشناسان است.

روش‌شناسی: پژوهش حاضر، بر اساس رویکرد کیفی و از لحاظ هدف یک پژوهش کاربردی است. جامعه آماری شامل محدوده بافت تاریخی شهر گرگان در سال ۱۴۰۳ است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و روش تصادفی صورت پذیرفت و از ۴۰۰ نفر از ساکنان شهر گرگان و ۶۴ نفر از کارشناسان سازمان‌های گوناگون مشتمل بر اساتید دانشگاه، کارمندان شهرداری شهر گرگان، کارمندان اداره کل راه و شهرسازی گرگان، استانداری گرگان، سازمان میراث فرهنگی و گردشگری شهر گرگان، سازمان صنایع دستی و گردشگری شهر گرگان، کارمندان موزه شهر گرگان پیمایش به عمل آمد. برای تحلیل پرسش‌نامه شهروندان از آزمون فریدمن در محیط نرم‌افزار SPSS و برای تحلیل نظرات کارشناسان از نرم‌افزار Expert Choice استفاده شده است.

یافته‌ها: از دیدگاه ساکنان، مدیریت ویژه بافت یعنی مدیریت توسط شهرداری با میانگین ۴/۷۱ بیش‌ترین اهمیت و پس از آن مدیریت دولتی با میانگین ۳/۴۸ در اولویت دوم، مدیریت توسط بخش خصوصی با میانگین ۲/۰۵ در رتبه سوم و در نهایت مدیریت مردمی با میانگین ۱/۱۹ در رتبه چهارم قرار گرفته است. همچنین، مدیریت ویژه بافت یعنی مدیریت توسط شهرداری با میانگین ۰/۴۱۴ بیش‌ترین اهمیت و اولویت را از نظر کارشناسان برای باززنده‌سازی مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان با رویکرد توسعه پایدار گردشگری دارد و و پس از آن مدیریت دولتی با میانگین ۰/۳۱۴ در اولویت دوم و سپس مدیریت مردمی و خصوصی به ترتیب با ۰/۱۴۰ و ۰/۱۳۲ قرار دارند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها: باززنده‌سازی پهنه‌های بافت تاریخی شهر گرگان نیازمند راه‌اندازی یک واحد اداری در شهرداری برای مدیریت بافت است که با سطح معناداری ۰/۰۰۰ به تأیید ساکنان و کارشناسان رسیده است. **نوآوری و اصالت:** پژوهش حاضر برای نخستین بار بر تعیین ساختار مدیریتی جهت باززنده‌سازی بافت تاریخی شهر گرگان با رویکرد گردشگری پایدار تأکید نموده است.

تاریخ دریافت:

۱۹ خرداد ۱۴۰۳

تاریخ دریافت اصلاحات:

۲۰ تیر ۱۴۰۳

تاریخ پذیرش:

۲۷ تیر ۱۴۰۳

تاریخ انتشار:

۱۵ مرداد ۱۴۰۳

* نویسنده مسؤول: فاطمه رضایی تالارپشتی

ایمیل: rezaitalarposhti@gmail.com

تلفن: ۰۹۱۱۲۲۴۳۷۲۸

آدرس: دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

۱ مقدمه

هزینه‌های آن را به حداقل سطح ممکن می‌رساند. گردشگری پایدار مستلزم بهره‌برداری مناسب و مدیریت منابع برای دستیابی به نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌باشد؛ درحالی‌که یکپارچگی فرهنگی و اجتماعی، فرآیندهای اکولوژیکی و همچنین تنوع بیولوژیکی دارایی‌های موجود را برای نسل‌های آینده حفظ می‌کند. در نتیجه وابستگی اساسی گردشگری به محیط زیست، حفظ جاذبه‌های مقصدهای گردشگری و دارایی‌های طبیعی آن به رشد گردشگری و افزایش محبوبیت مقصدها کمک می‌نماید. گردشگری از طریق توانایی‌هایش در زمینه درآمدزایی قادر است کیفیت محیط زیست را افزایش دهد، سرمایه کافی را برای حفاظت از میراث فرهنگی مقصدها فراهم کند، بر همین اساس نگرش پایداری نسبت به گردشگری جهت به حداکثر رساندن توجه گردشگری، به طبیعت برای حفظ محبوبیت آن به عنوان یک مقصد جذاب مطرح شده است.

باززنده‌سازی شهری مسیر توسعه زون‌های گردشگری را هموار می‌سازد. ایجاد چنین زون‌هایی به اقتصاد شهری کمک می‌کند و از لحاظ مالی برای افراد محلی مقرون به صرفه می‌شود. شهرها جایی هستند که افراد محلی و بازدیدکنندگان به واسطه فرهنگ همدیگر را ملاقات می‌کنند. در همان حال که شهرها جایگاه خود را در برابر گردشگری بهبود می‌بخشند، فرآیند بازساخت شهرها به واسطه باززنده‌سازی فرهنگ مبنا تقویت می‌گردد. در این میان، هسته مرکزی شهر گرگان به عنوان بافت تاریخی شهرها جایگاه خود را در بازار گردشگری بهبود می‌بخشند فرآیند بازساخت شهرها به واسطه باززنده‌سازی فرهنگ مبنا تقویت می‌گردد. در این میان، هسته مرکزی شهر گرگان به عنوان بافت تاریخی دارای ۱۵۷ هکتار است و منطبق بر حصار قاجاری شهر گرگان می‌باشد. امروزه غبار فراموشی بر این بافت ارزشمند سایه افکنده و توجه چندانی به آن نمی‌شود. با وجود جاذبه‌های گردشگری فراوانی که در این بافت تاریخی مشاهده می‌شود، آمار

متوسط رشد سالانه جهانی صنعت گردشگری از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶، ۶/۵ درصد بوده است. سازمان گردشگری جهانی در سال ۲۰۰۶ پیش‌بینی کرده که با عنایت به تولید ناخالص داخلی رو به رشد در بازارهای کلیدی، ورودی بین‌المللی گردشگران در سال ۲۰۲۰ به ۱۶۰۰ میلیون نفر خواهد رسید (World Economic Forum, 2015; Ginty, 2010: 8). بین سال‌های ۱۹۹۰ و ۲۰۰۰، سود مطلق حاصل از گردشگری در کشورهای در حال توسعه و همین‌طور کشورهای عقب‌مانده به ترتیب به میزان ۱۳۳ درصد و ۱۵۴ درصد رشد کرده است. همچنین طی بازه زمانی مذکور در بین کشورهای مربوط به سازمان توسعه همکاری و اقتصادی اتحادیه اروپا به ترتیب به میزان ۶۴ درصد و ۴۹ درصد رشد کرده است. بر اساس گزارش شاخص‌های توسعه بانک جهانی (۲۰۰۴)، گردشگری یکی از فعالیت‌های اقتصادی مهم در ۷۰ درصد کشورهای در حال توسعه است. در ۲۸ مورد از ۴۹ کشور مربوط به کشورهای آفریقای زیر صحرای، گردشگری به بیش از ۳ درصد تولید ناخالص داخلی کمک می‌کند (Lourens, 2007: 9). ماتیسون و وال (۱۹۸۲)، مهم‌ترین مزیت‌های اقتصادی گردشگری را مشتمل بر درآمدهای حاصل از ارز خارجی و متعادل شدن پرداخت‌ها؛ درآمد آفرینی؛ اشتغال‌زایی؛ بهبود ساختارهای اقتصادی؛ تشویق فعالیت‌های کارآفرینی؛ تحریک اقتصاد و کاهش نابرابری‌های اقتصادی منطقه‌ای بیان نموده‌اند (Awuah & Reinert, 2011; Ginty, 2010: 22).

گردشگری پایدار مبتنی بر مشخصه‌های سازگاری اکولوژیکی، کارآمدی اقتصادی و دربرگیرندگی اجتماعی است. در واقع، گردشگری پایدار می‌تواند به مدیریت تمامی منابع به گونه‌ای منجر گردد که نیازهای اقتصادی، اجتماعی، زیبایی‌شناسی و اکولوژیکی قابل تأمین باشد. افزون بر این، گردشگری پایدار به بهترین نحو ممکن رشد گردشگری را تشویق می‌کند، در همان حال که

تا آنجایی که به «گردشگری پایدار»، مربوط می‌شود، تأکید بر مشتری و ملاحظات بازاریابی گردشگری برای حفظ بخش گردشگری قرار داده شده است. عده‌ای از صاحب‌نظران یک شکل از گردشگری پایدار را شناسایی نموده‌اند که به سمت زیست‌پذیری صنعت گردشگری گرایش دارد و به عنوان «پایداری اقتصادی گردشگری» یا «الزام گردشگری»^۲ شناخته می‌شود (Navickas & Malakauskaite, 2009; Sharpley, 2009). اساساً هدف توسعه در رابطه با جلب رضایت نیازهای گردشگران و بازیگران این صنعت است. با وجود این، در برخی موارد منابع زیست‌محیطی برای گردشگری نظرها را به سمت خود جلب نموده، اما در درجه دوم اهمیت برای رشد بخش گردشگری هستند (گردشگری محصول محور)^۳. مفهوم سوم «گردشگری زیست‌محیطی محور»^۴ نامیده می‌شود و در مکانی مصداق دارد که انواع گردشگری بر اساس محیط زیست با کیفیت بالا ترویج می‌یابد. در این رابطه موضوع اصلی به موفقیت صنعت گردشگری و حفاظت محیط‌زیست برمی‌گردد. با وجود این مفهوم پایداری باید گسترانده شده و شامل ابعاد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی شود (Dumbraveanu, 2007; Lorant & Zoltan, 2005: 82). بر اساس نتایج تحقیقات سازمان جهانی گردشگری سازمان ملل متحد، گردشگری پایدار دارای پنج رکن اساسی (جدول شماره ۱) است.

گردشگران چندان جالب توجه نیست. تنها بخش بازار آن تا حدی فعال است و روند نوسازی و بهسازی آن‌ها با گذشته و مشخصه‌های محلی بافت مطابقت ندارد که این امر بر زوال و افت کالبدی، اجتماعی و اقتصادی آن می‌افزاید. بر همین مبنا، هدف این پژوهش تعیین ساختار مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان با رویکرد توسعه پایدار گردشگری به منظور بهبود کیفیت مکانی و زندگی و ارتقای جایگاه این شهر در بازار گردشگری می‌باشد.

گردشگری پایدار با مفاهیمی نظیر گردشگری مسؤولانه، گردشگری بدیل و اکوتوریسم رابطه دارد و در تقابل با گردشگری انبوه قرار گرفته است. این چنین درک شده است که گردشگری انبوه به راحتی منابع طبیعی، فرهنگی و اقتصادی مقصد را به خطر می‌اندازد. جوهر گردشگری پایدار مبتنی بر منفعت، دیدگاه بلندمدت، احترام به محیط زیست، افراد محلی و مسافران است (Marika, 2013). پایداری تأکید دارد که مقصدهای گردشگری تنها نباید بر افزایش تعداد بازدیدکننده‌ها و به حداکثر رساندن منافع اقتصادی کوتاه‌مدت متمرکز شود؛ چراکه این امر به گردشگری غیر قابل کنترل و به خطر انداخته شدن کیفیت زندگی نسل‌های آینده منجر می‌گردد. ریچی و کروچ (۲۰۰۵) بر اساس چهار بعد مشتمل بر اکولوژیکی، اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و سیاسی به توصیف گردشگری پایدار پرداخته‌اند (Mazurek, 2014; Pekkala, 2015: 27-28).

جدول ۱. ارکان و زیر رکن‌های گردشگری پایدار

زیر رکن	رکن
جایگاه گردشگری در سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه؛ چارچوب قانونی و سیاست‌گذاری گردشگری؛ پایگاه نهادی و حاکمیت گردشگری.	حاکمیت و سیاست‌گذاری گردشگری
اندازه‌گیری گردشگری و کمک آن به اقتصاد؛ محیط کسب و کار، سرمایه‌گذاری و تجارت؛ جایگاه محصول، بازاریابی و برند؛ تاب‌آوری، امنیت و مدیریت ریسک.	رقابت‌پذیری، سرمایه‌گذاری و عملکرد اقتصادی

³ Product-led tourism

⁴ Environmentally led tourism

¹ Ritchie & Crouch

² Tourism imperative

برنامه‌ریزی منابع انسانی و شرایط کاری؛ ارزیابی مهارت‌ها و تدارک آموزش.	اشتغال، کار شایسته و سرمایه انسانی
اتخاذ نگرشی یکپارچه به کاهش فقر از طریق گردشگری؛ تقویت نمودن ابتکارهای گردشگری برای فقرا؛ در برگیرندگی گروه‌های محروم در بخش گردشگری؛ جلوگیری از اثرات منفی اجتماعی.	کاهش فقر و در برگیرندگی اجتماعی
ارتباط گردشگری با میراث فرهنگی و طبیعی؛ تمرکز بر تغییرات اقلیمی؛ افزایش پایداری توسعه و عملیات گردشگری؛ اندازه‌گیری و پایش اثرات گردشگری.	پایداری محیط زیست فرهنگی و طبیعی

مأخذ: World Tourism Organization, 2013: 22

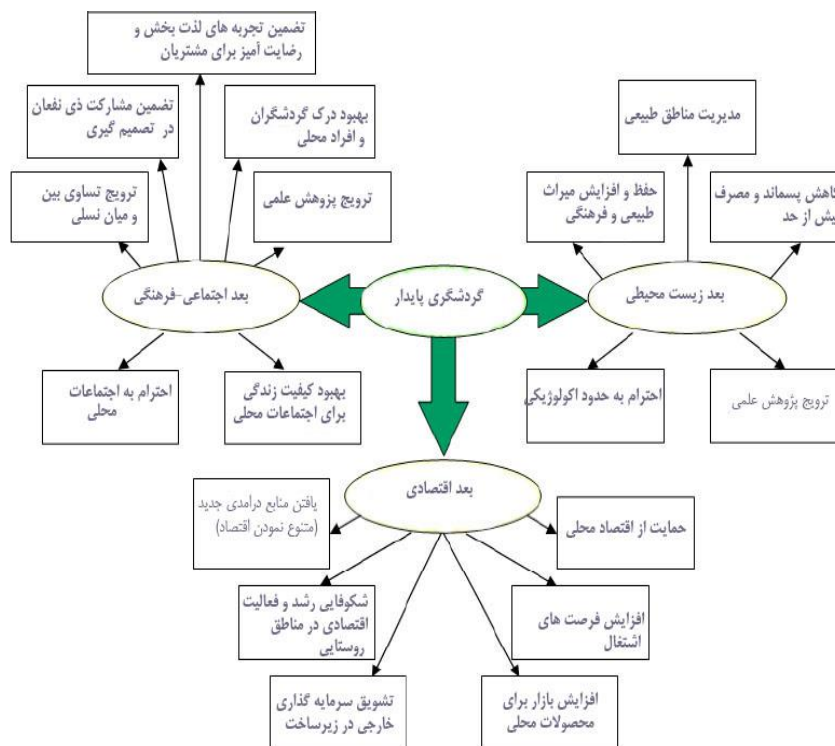
درآمد و خدمات اجتماعی برای اجتماعات میزبان و کمک کردن به کاهش فقر (Boley, 2009; UNWTO & UNEP, 2012:1).

شکل شماره ۱ برخی مشخصه‌های بنیادی گردشگری پایدار را به تصویر کشیده است. هنگامی که از گردشگری پایدار صحبت می‌شود، باید به سه جنبه اساسی آن توجه شود که ال‌کینگتون^۱ (۱۹۹۷) آن‌ها را به عنوان خط تحتانی سه‌گانه معرفی نموده است. و مشتمل بر سه P یعنی مردم، سیاره زمین و سود^۲. برای اینکه توسعه پایدار موفق شود، باید یک موقعیت برد-برد-برد بین این سه P برقرار شود، چنانچه نتیجه فعالیت‌های آن عدم آسیب رساندن باشد. خط تحتانی سه‌گانه یک رویکرد مناسب است که به اجتماعات، مقامات و کسب‌وکارها جهت مدیریت نمودن دارایی‌ها کمک کند، به شیوه‌ای که آن‌ها «از لحاظ مالی کامیاب شوند، در همان حال که از منابع اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی برای استفاده پایدار بلندمدت حفاظت نموده و آن‌ها را احیا می‌سازند» (Buhalis & Amaranggana, 2013; Neckermann, 2013:22).

رویه‌های مدیریت و اصول راهنمای توسعه گردشگری پایدار برای همه شکل‌های گردشگری در انواع مقصدها شامل گردشگری انبوه و بخش‌های مختلف گردشگری قابل کاربرد هستند (Jamieson, 2000; Giriwati et al., 2013; White et al., 2006). اصول پایداری به جنبه‌های زیست‌محیطی، اقتصادی و اجتماعی-فرهنگی اطلاق می‌شود و یک تعادل مناسب باید بین این سه بعد برای تضمین پایداری بلندمدت آن برقرار گردد. بنابراین گردشگری پایدار باید: استفاده بهینه از منابع زیست‌محیطی ایجاد کنند که عنصر کلیدی در توسعه گردشگری، حفظ فرآیندهای اکولوژیکی ضروری و کمک به حفاظت منابع طبیعی و تنوع زیستی را تشکیل می‌دهند (Kim, 2016)؛ احترام به اصالت فرهنگی-اجتماعی اجتماعات میزبان، حفاظت از ارزش‌های سنتی و میراث فرهنگی زندگی و ساخت آن‌ها و کمک به تسامح و تساهل و درک میان‌فرهنگی (World Tourism Organization, 2013)؛ تضمین نمودن عملیات اقتصادی سرزنده و بلندمدت، فراهم کردن مزایای اقتصادی-اجتماعی برای همه ذی‌نفعان و ذی‌مدخلانی که به‌طور منصفانه و عادلانه توزیع شده‌اند، از جمله اشتغال پایدار و فرصت‌های کسب

² People, Planet, and Profit

¹ Elkington

شکل ۱. اصول گردشگری پایدار

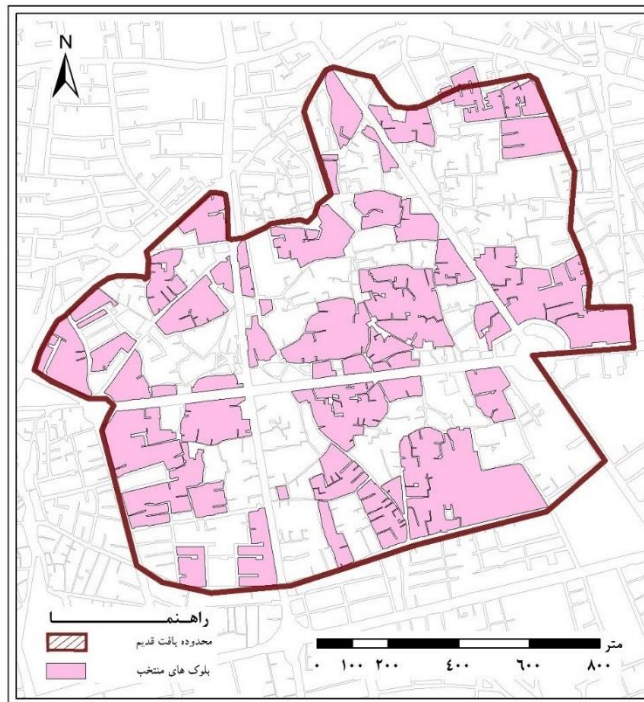
مأخذ: Zamfir & Corbos, 2015: 12712

فرهنگی و گردشگری شهر گرگان، سازمان صنایع دستی و گردشگری شهر گرگان، کارمندان موزه شهر گرگان پیمایش به عمل آمد. برای تحلیل پرسشنامه شهروندان از آزمون فریدمن در محیط نرم افزار SPSS و برای تحلیل نظرات کارشناسان از نرم افزار Expert Choice استفاده شده است. برای توزیع پرسشنامه‌ها به محدوده بافت قدیم شهر گرگان مراجعه نموده و پرسشنامه‌ها در بین ساکنان بافت قدیم شهر گرگان توزیع شده است. شکل شماره ۲ بلوک‌های منتخب جهت توزیع و تکمیل پرسشنامه‌های پژوهش حاضر را نشان می‌دهد.

۲ روش‌شناسی

پژوهش حاضر، براساس رویکرد، کیفی و از لحاظ هدف، یک پژوهش کاربردی است. جامعه آماری شامل محدوده بافت تاریخی شهر گرگان در سال ۱۴۰۳ است. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و روش تصادفی صورت پذیرفت و از ۴۰۰ نفر از ساکنان شهر گرگان و ۶۴ نفر از کارشناسان سازمان‌های گوناگون مشتمل بر اساتید دانشگاه، کارمندان شهرداری شهر گرگان، کارمندان اداره کل راه و شهرسازی گرگان، استانداری گرگان، سازمان میراث

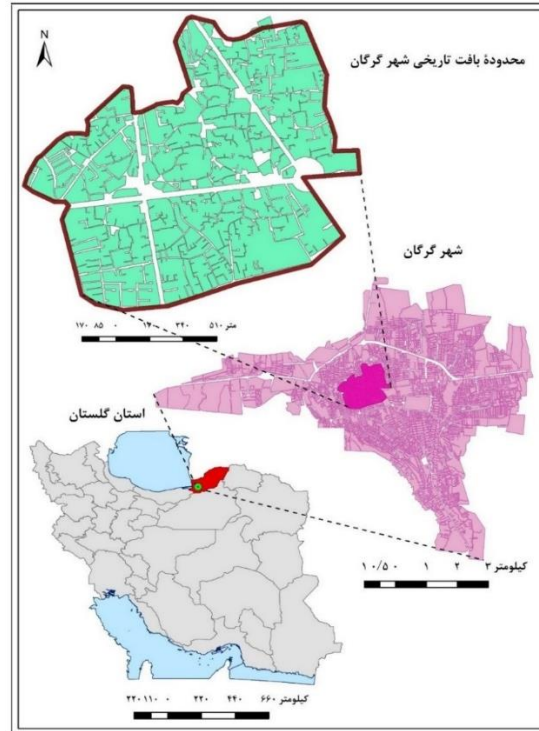

شکل ۲. بلوک های منتخب جهت تکمیل پرسش‌نامه

مأخذ: بازترسیم نگارندگان بر اساس بلوک‌های مرکز آمار، ۱۴۰۳.

پتانسیل آب سطحی و زیرزمینی میزان ۲۴۸۵ میلیون مترمکعب است، این استان از نظر ناهمواری به سه ناحیه کوهستانی، کوهپایه‌ای و جلگه‌ای تقسیم می‌شود. این استان دارای ۱۴ شهرستان به نام‌های آزادشهر، آق‌قلا، گرگان، گنبدکاووس، بندرترکمن، گمیشان، رامیان، کردکوی، بندرگز، علی-آباد کتول، گالیکش، کلالة، مراوه تپه و مینودشت، ۲۷ بخش، ۳۳ شهر، ۶۰ دهستان و ۱۰۴۹ آبادی می‌باشد. جمعیت استان گلستان براساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۹۵، یک میلیون و ۸۶۸ هزار و ۸۱۹ نفر است که از این تعداد ۹۹۵ هزار و ۶۱۵ نفر شهرنشین و ۸۷۱ هزار و ۵۴۶ نفر روستایی و یک‌هزار و ۶۵۸ نفر غیرساکن می‌باشند. بیشترین تراکم جمعیت در گرگان با ۲۹۷/۴ نفر و کم‌ترین آن در مراوه‌تپه با ۱۹ نفر در هر کیلومتر است (استانداری گلستان، ۱۳۹۷). شکل شماره ۳ نشان‌دهنده موقعیت جغرافیایی بافت تاریخی در کشور، استان و شهر گرگان است.

استان گلستان در قسمت شمالی کشور، بین عرض جغرافیایی ۳۶ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۸ دقیقه شمالی و طول جغرافیایی ۵۳ درجه و ۵۷ دقیقه تا ۵۶ درجه و ۲۲ دقیقه شرقی از نصف‌النهار گرینویچ واقع شده است. این استان از شمال به جمهوری ترکمنستان، از غرب به استان مازندران و دریای خزر، از جنوب به استان سمنان و از شرق به استان خراسان شمالی محدود می‌شود. مساحت استان ۲۲۰۲۲ کیلومتر مربع بوده و حدود ۱/۳۳٪ از کل مساحت کشور را به خود اختصاص داده است. از این محدوده ۱۱۲۶۰۰۰ هکتار را مرتع و ۴۳۰۰۰۰ هکتار را جنگل و در مجموع حدود ۷۰٪ از سطح استان را منابع طبیعی تشکیل می‌دهند (شهرداری گرگان، ۱۳۹۵). از ۱۳ اقلیم شناخته شده در جهان، استان گلستان دارای ۸ اقلیم معتدل مرطوب، معتدل مدیترانه‌ای، معتدل خشک، معتدل کوهستانی، سرد کوهستانی، خشک سرد، نیمه‌خشک و خشک می-باشد. متوسط بارندگی سالیانه ۴۷۰ میلی‌متر و

شکل ۳. نقشه موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه

مأخذ: بازترسیم نگارندگان بر اساس بلوک‌های مرکز آمار، ۱۴۰۳

که مدیریت ویژه بافت یعنی مدیریت توسط شهرداری با میانگین رنک ۴/۷۱ بیش‌ترین اهمیت و پس از آن مدیریت دولتی با میانگین رنک ۳/۴۸ در اولویت دوم، مدیریت توسط بخش خصوصی با میانگین ۲/۰۵ در رتبه سوم و در نهایت مدیریت مردمی با میانگین ۱/۱۹ در رتبه چهارم قرار گرفته است.

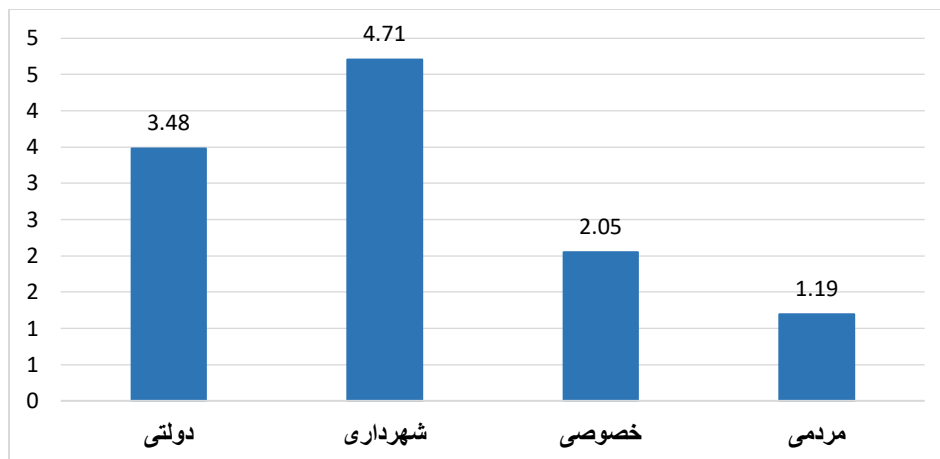
۳ یافته‌ها

همان‌طور که در جدول شماره ۲ و شکل شماره ۴، مشاهده می‌شود با مقدار کای اسکوئر ۱۲۰۰۰ تفاوت معناداری (sig/۰۰۰) در اولویت‌ها و اهمیت مدیریت بافت تاریخی از نظر ساکنان شهر گرگان وجود دارد. همچنین ستون میانگین رنک جدول نشان می‌دهد

جدول ۲. نتیجه آزمون فریدمن برای اهمیت و اولویت مدیریت بافت تاریخی از نظر ساکنان

مدیریت بافت تاریخی	میانگین	رتبه	تعداد	کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
دولتی	۳/۴۸	۲	۴۰۰	۱۲۰۰/۰۰۰	۳	۰/۰۰۰
شهرداری	۴/۷۱	۱				
خصوصی	۲/۰۵	۳				
مردمی	۱/۱۹	۴				

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس یافته‌های پیمایش میدانی ساکنان بافت تاریخی شهر گرگان، ۱۴۰۳

شکل ۴. نتیجه آزمون فریدمن برای اهمیت و اولویت مدیریت بافت تاریخی از نظر ساکنان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس یافته‌های پیمایش میدانی ساکنان بافت تاریخی شهر گرگان، ۱۴۰۳.

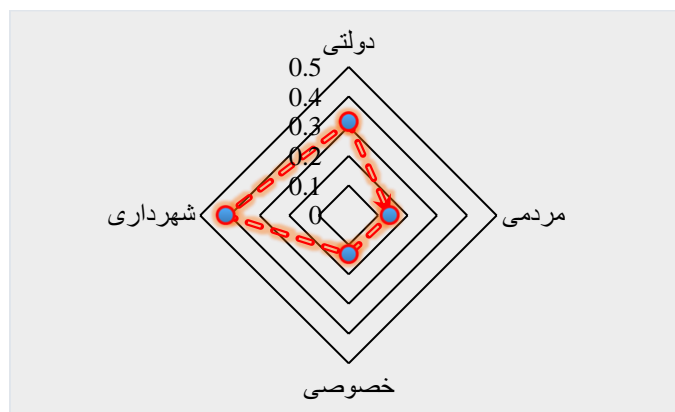
گرگان با رویکرد توسعه پایدار گردشگری دارد و پس از آن مدیریت دولتی با میانگین ۰/۳۱۴ در اولویت دوم و سپس مدیریت مردمی و خصوصی به ترتیب با ۰/۱۴۰ و ۰/۱۳۲ قرار دارند.

همان‌طور که در جدول شماره ۳ و همین‌طور شکل شماره ۵ مشاهده می‌شود مدیریت ویژه بافت، یعنی مدیریت توسط شهرداری با میانگین ۰/۴۱۴ بیش‌ترین اهمیت و اولویت را از نظر کارشناسان برای باززنده سازی مدیریت بافت تاریخی شهر

جدول ۳. اهمیت و اولویت مدیریت بافت تاریخی از نظر کارشناسان

رتبه	میانگین	مدیریت بافت تاریخی
۲	۰/۳۱۴	دولتی
۱	۰/۴۱۴	شهرداری
۴	۰/۱۳۲	خصوصی
۳	۰/۱۴۰	مردمی

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳.

شکل ۵. نمودار اولویت‌بندی مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان بر اساس نظر کارشناسان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

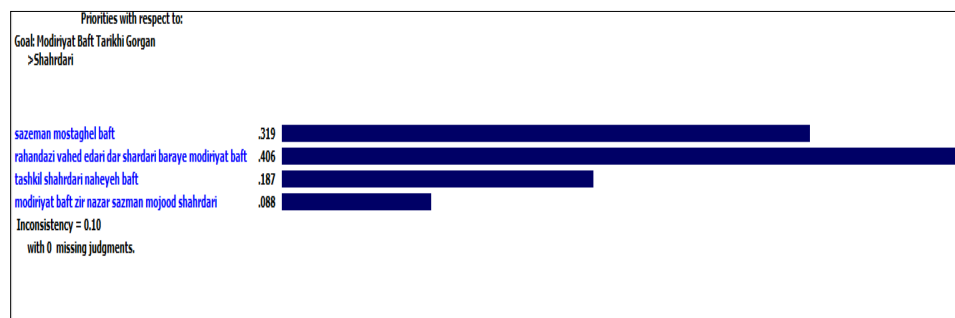
واحد اداری در شهرداری برای مدیریت بافت با امتیاز ۰/۴۰۶ در اولویت نخست قرار گرفته است. تشکیل سازمان مستقل و اختصاصی بافت تاریخی شهر زیر نظر شهرداری، تشکیل شهرداری ناحیه بافت تاریخی و قراردادادن مدیریت بافت زیر نظر سایر سازمان‌های موجود شهرداری مانند سازمان عمران یا سازمان سرمایه‌گذاری به ترتیب با امتیازهای ۰/۳۱۹، ۰/۱۸۷ و ۰/۰۸۸ در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

در ادامه از کارشناسان خواسته شد که با توجه به انتخاب ساختار مدیریت بافت تاریخی (دولتی، شهرداری، خصوصی و مردمی) ساختار پیشنهادی را مطرح نمایند. با توجه به اینکه در بخش قبلی ساختار مدیریت ویژه بافت یعنی مدیریت توسط شهرداری برگزیده شد؛ در این جا نوع مدیریت مورد بررسی قرار گرفته است. همان‌طورکه در جدول شماره ۴ و همین‌طور شکل‌های شماره ۶ و ۷ مشاهده می‌شود، راه‌اندازی یک

جدول ۴. اهمیت و اولویت مدیریت ویژه (مدیریت توسط شهرداری) بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

رتبه	میانگین	مدیریت بافت تاریخی
۱	۰/۴۰۶	راه‌اندازی یک واحد اداری در شهرداری برای مدیریت بافت
۲	۰/۳۱۹	تشکیل سازمان مستقل و اختصاصی بافت تاریخی شهر زیر نظر شهرداری
۴	۰/۰۸۸	قراردادن مدیریت بافت زیر نظر سایر سازمان‌های موجود شهرداری مانند سازمان عمران یا سازمان سرمایه‌گذاری
۳	۰/۱۸۷	تشکیل شهرداری ناحیه بافت تاریخی

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۶. نمودار اهمیت و اولویت مدیریت ویژه (مدیریت توسط شهرداری) بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۷. اهمیت و اولویت مدیریت ویژه (مدیریت توسط شهرداری) بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان
مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

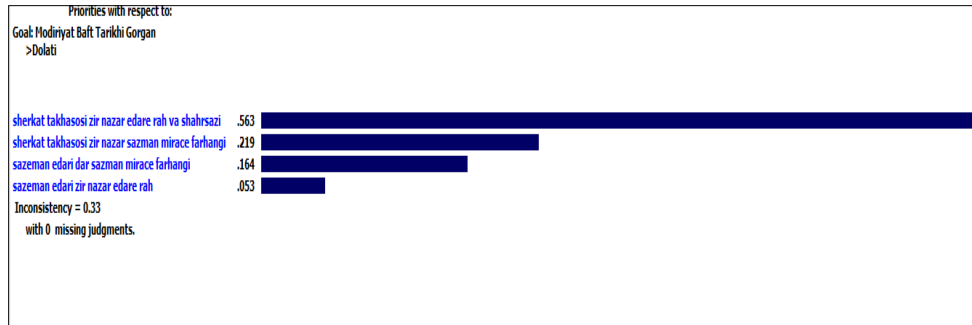
گردشگری و صنایع دستی با امتیاز ۵۶۳٪ در اولویت نخست قرار گرفته است. سازمان اداری در سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی، شرکت تخصصی زیر نظر اداره راه و شهرسازی و سازمان اداری زیر نظر اداره راه و شهرسازی به ترتیب با امتیازهای ۲۱۹، ۱۶۴، ۵۳٪ و ۵۳٪ در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

مدیریت دولتی به عنوان گزینه دوم برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان با رویکرد توسعه پایدار گردشگری انتخاب شده است. در این جا نوع مدیریت انتخاب شده، مورد بررسی قرار می‌گیرد. همان‌طور که در جدول شماره ۵ و همین‌طور شکل-های شماره ۸ و ۹ مشاهده می‌شود، شرکت تخصصی زیر نظر سازمان میراث فرهنگی،

جدول ۵. اهمیت و اولویت نوع مدیریت دولتی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

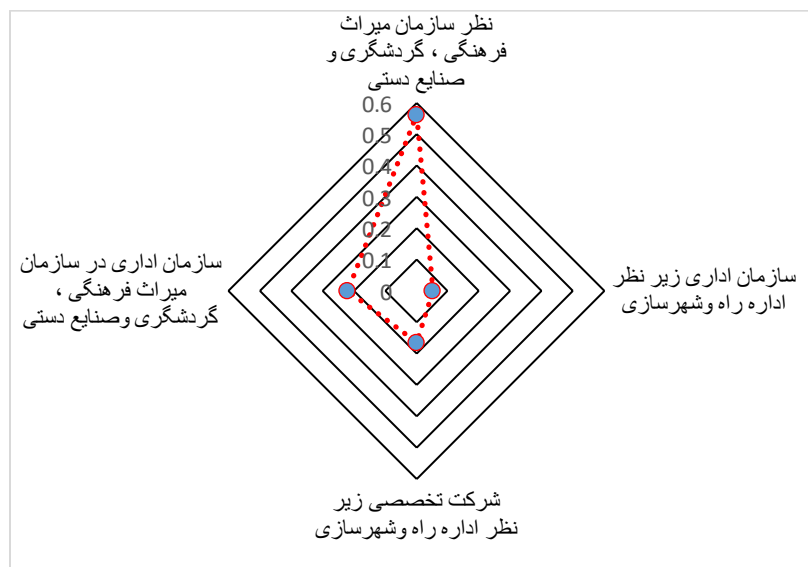
رتبه	میانگین	مدیریت بافت تاریخی
۱	۵۶۳٪	شرکت تخصصی زیر نظر سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۲	۲۱۹٪	سازمان اداری در سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی
۳	۱۶۴٪	شرکت تخصصی زیر نظر اداره راه و شهرسازی
۴	۵۳٪	سازمان اداری زیر نظر اداره راه و شهرسازی

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۸. نمودار اهمیت و اولویت نوع مدیریت دولتی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۹. نمودار اهمیت و اولویت نوع مدیریت دولتی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

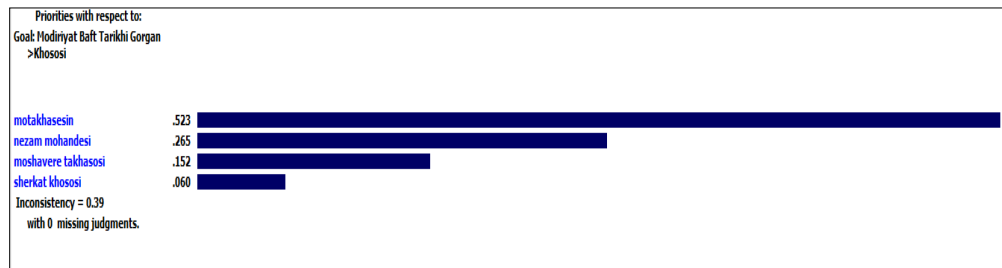
تخصصی از متخصصان با امتیاز ۵۲۳٪ در اولویت نخست قرار گرفته است. سازمان نظام مهندسی، شرکت‌های مشاور تخصصی در قالب دفاتر هدایت-گری و شرکت‌های خصوصی در قالب دفاتر تسهیل-گری به ترتیب با امتیازهای ۲۶۵٪، ۱۵۲٪ و ۶۰٪ در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

مدیریت خصوصی به عنوان گزینه سوم برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان با رویکرد توسعه پایدار گردشگری انتخاب شده است. در این جا نوع مدیریت انتخاب شده مورد بررسی قرار می‌گیرد. همان‌طور که در جدول شماره ۶ و همین‌طور شکل-های شماره ۱۰ و ۱۱ مشاهده می‌شود، سازمان

جدول ۶. اهمیت و اولویت نوع مدیریت خصوصی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

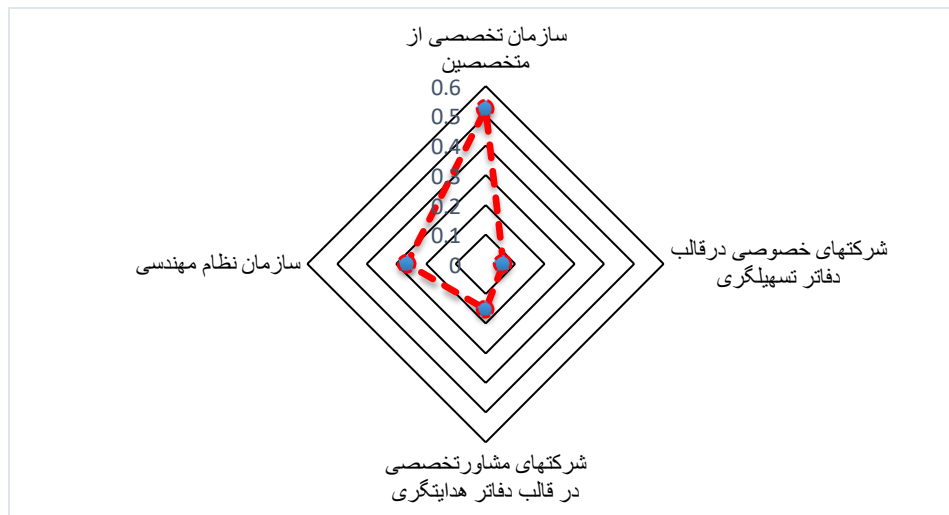
رتبه	میانگین	مدیریت بافت تاریخی
۱	۰/۵۲۳	سازمان تخصصی از متخصصان
۲	۰/۲۶۵	سازمان نظام مهندسی
۳	۰/۱۵۲	شرکت‌های مشاور تخصصی در قالب دفاتر هدایت‌گری
۴	۰/۰۶۰	شرکت‌های خصوصی در قالب دفاتر تسهیل‌گری

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۱۰. نمودار اهمیت و اولویت نوع مدیریت خصوصی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۱۱. نمودار اهمیت و اولویت نوع مدیریت خصوصی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

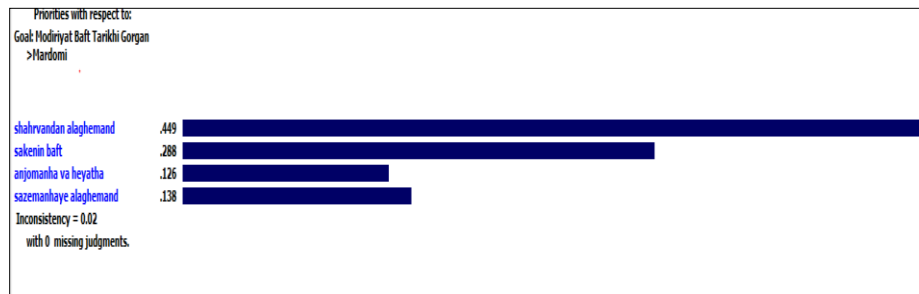
همان‌طور که در جدول شماره ۷ و همین‌طور شکل-های شماره ۱۲ و ۱۳ مشاهده می‌شود، سازمان مردم-نهاد از شهروندان علاقه‌مند به بافت با امتیاز ۰/۴۴۹

مدیریت مردمی به عنوان گزینه چهارم برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان با رویکرد توسعه پایدار گردشگری انتخاب شده است. در این جا نوع مدیریت انتخاب شده مورد بررسی قرار می‌گیرد.

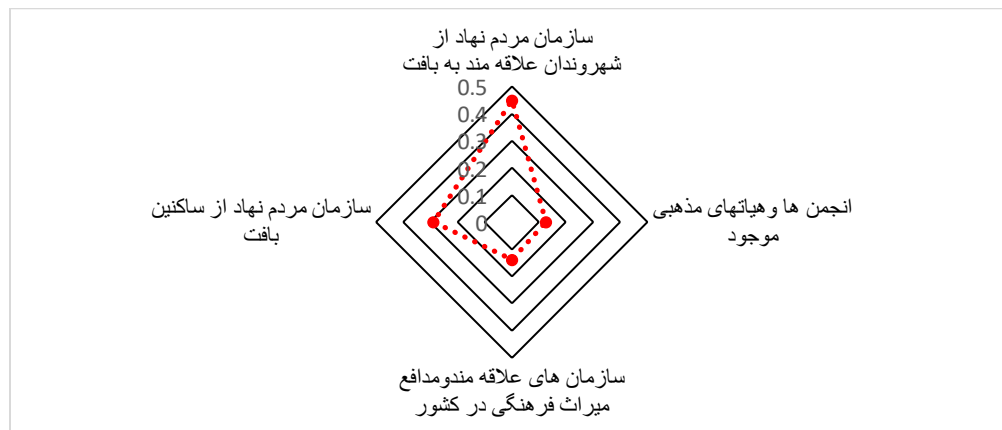
در اولویت نخست قرار گرفته است. سازمان مردم- نهاد از ساکنان بافت، سازمان‌های علاقه‌مند و مدافع میراث فرهنگی در کشور و انجمن‌ها و هیأت‌های جدول ۷. اهمیت و اولویت نوع مدیریت مردمی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان مذهبی موجود به ترتیب با امتیازهای ۰/۲۸۸، ۰/۱۳۸ و ۰/۱۲۶ در رتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

رتبه	میانگین	مدیریت بافت تاریخی
۱	۰/۴۴۹	سازمان مردم‌نهاد از شهروندان علاقه‌مند به بافت
۲	۰/۲۸۸	سازمان مردم‌نهاد از ساکنان بافت
۳	۰/۱۳۸	سازمان‌های علاقه‌مند و مدافع میراث فرهنگی در کشور
۴	۰/۱۲۶	انجمن‌ها و هیأت‌های مذهبی موجود

مأخذ: محاسبات نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۱۲. اهمیت و اولویت نوع مدیریت مردمی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان
مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

شکل ۱۳. نمودار اهمیت و اولویت نوع مدیریت مردمی برای مدیریت بافت تاریخی شهر گرگان از نظر کارشناسان
مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

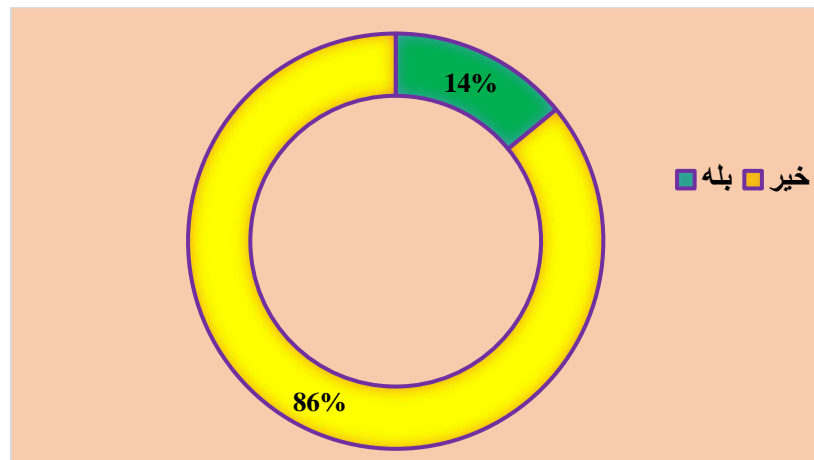
۴ بحث و نتیجه‌گیری

موضوع اصلی پژوهش حاضر بر این مسأله متمرکز است که ساختار مدیریتی بافت تاریخی شهر گرگان در حال حاضر پاسخ‌گویی نیاز باززنده‌سازی با رویکرد گردشگری پایدار نیست و دایر نمودن مدیریت ویژه بافت در ساختار مدیریت شهری از اولویت بیشتری برخوردار است. برای پاسخ به این موضوع پژوهش سؤالی با همین عنوان از کارشناسان پرسیده شده است. کارشناسانی که این سؤال در اختیار آن‌ها قرار گرفته است، عضو سازمان‌ها و نهادهای مانند شهرداری، اداره کل راه و شهرسازی، سازمان میراث

فرهنگی و گردشگری، سازمان صنایع دستی، موزه شهر گرگان و استانداری بوده‌اند. در مجموع از ۶۴ کارشناس نظرخواهی شد که نتایج بیانگر این بود که ۵۵ نفر معادل ۸۵/۹ درصد گزینه خیر و تنها ۹ نفر معادل ۱۴/۱ درصد گزینه بله را انتخاب نمودند. از این رو، می‌توان گفت که ساختار موجود در مدیریت بافت نمی‌تواند پاسخ‌گویی نیازهای بافت تاریخی شهر گرگان باشد و نیاز است که برای باززنده‌سازی آن دنبال یک ساختار متناسب با آن گشت تا بتوان بافت تاریخی شهر گرگان را در راستای گردشگری پایدار باززنده‌سازی نمود و شاهد بافتی پایدار بود (شکل شماره ۱۴).

جدول ۸. نظر کارشناسان در ارتباط با ساختار مدیریتی بافت تاریخی موجود شهر گرگان

درصد	فراوانی	طیف	سؤال
۱۴/۱	۹	بله	ساختار مدیریتی بافت تاریخی شهر گرگان در حال حاضر پاسخ‌گویی نیاز باززنده‌سازی با رویکرد گردشگری پایدار نیست.
۸۵/۹	۵۵	خیر	
۱۰۰	۶۴	مجموع	

شکل ۱۴. نظر کارشناسان در ارتباط با ساختار مدیریتی بافت تاریخی موجود شهر گرگان

مأخذ: ترسیم نگارندگان بر اساس نظرات کارشناسان، ۱۴۰۳

- مدیریت دولتی: مدیریت زیر نظر سازمان میراث فرهنگی و گردشگری؛ تشکیل یک شرکت تخصصی نظیر شرکت عمران و مسکن‌سازان؛ تشکیل سازمان اداری نظیر اداره عمران و به‌سازی شهری؛ ایجاد

انواع ساختار مدیریت در بافت جهت اجرای باززنده‌سازی با رویکرد گردشگری از راه سه روش کلی ممکن است: (۱) مدیریت دولتی؛ (۲) مدیریت نهادهای عمومی (۳) مدیریت غیردولتی. می‌توان ساختار هریک از این روش‌های کلی را به صورت زیر طراحی نمود:

حامی مالی

بنا به اظهار نویسندهٔ مسؤول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

سهم نویسندگان در پژوهش

سهم نویسندگان در نگارش مقاله برابر بوده است.

تضاد منافع

نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ تضاد منافی در رابطه با نویسندگی و یا انتشار این مقاله ندارند.

تقدیر و تشکر

نویسندگان، از همهٔ افراد، به دلیل مشاوره و راهنمایی علمی و مشارکت‌شان در این مقاله تشکر و قدردانی می‌نمایند.

مدیریت در مجموعه وزارت راه و شهرسازی؛ تشکیل یک شرکت تخصصی و تشکیل سازمان اداری.

- نهاد عمومی: شهرداری؛ تشکیل سازمان مستقل و اختصاصی بافت، زیر نظر شهرداری؛ تشکیل واحدی زیر نظر سازمان- های موجود (عمران، گردشگری، سرمایه- گذاری و...); تشکیل شهرداری ناحیهٔ بافت تاریخی.

- غیردولتی: تشکیل مدیریت زیر نظر سازمان نظام مهندسی؛ سازمان مردمی از ساکنان؛ سازمان تخصصی از متخصصان؛ استقرار شرکت یا شرکت‌های مشاور در قالب دفاتر هدایت‌گری و تسهیل‌گری.

منابع

- Awuah, G. B. Reinert, V. (2011). Potential tourists' Image of a tourist destination: The case of Brazil, *Research on Technology, Innovation and Marketing Management 2009-2011: Introducing the Research Area of Innovation Science* / [ed] Sven-Åke Hörte, Halmstad: Högskolan i Halmstad, 3(2011): 135-148.
- Boley, B.B. (2009). Geotourism in the crown of the continent: developing and testing the geotourism survey instrument (GSI). Thesis master of science in recreation management. The University of Montana Missoula, Missoula.
- Buhalis, D. Amaranggana, A. (2013). *Smart Tourism Destinations*, Springer International Publishing Switzerland 2013.
- Dumbraveanu, D. (2007). *Principles and Practice of Sustainable Tourism Planning*, www.humangeographies.org
- Giriwati, N. Homma, R. Iki, K. (2013). Urban tourism: designing a tourism space in a city context for social sustainability, *WIT Transactions on Ecology and The Environment*, Vol 179, © 2013 WIT Press.
- Ginty, C. (2010). An Examination of the Marine Tourism Business Sector in the West of Ireland: Capabilities, Performance and Contribution to the Regional Economy, A thesis submitted in partial fulfilment of the requirements of HETAC for the degree of Doctor of Philosophy.
- Jamieson, W. Noble, A. (2000). *A Manual for Sustainable Tourism Destination Management*, Available online: <http://www.gdrc.org/uem/ecotour/etour-principles.html> (accessed on 10 May 2015).
- Kim, C. (2016). *New Horizons on Sustainable Tourism in Mega-Cities*, The 10th UNWTO/PATA Forum on Tourism Trends and Outlook Guilin, China, 20-21 October 2016.
- Lorant, D. Zoltan, B. (2005). Environmentally sustainable tourism: international and Hungarian relations, *gazdálkodás*, 53(23): 80-91.
- Lourens, M. (2007). *The Underpinnings for Successful Route Tourism Development in South Africa*, Dissertation submitted to the University of the Witwatersrand, School of Geography, Archaeology and Environmental Studies in fulfilment of the requirements for the degree of Masters of Tourism.
- Marika, V. (2013). *Ecotourism and Sustainability: Social Impacts on Rural Communities Case: San Luis Potosí, Mexico*, Laurea University of Applied Sciences, Laurea Kerava.
- Mazurek, M. (2014). *Competitiveness in Tourism – Models of Tourism Competitiveness and Their Applicability: Case Study Austria and Swit-*

- zerland, *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation Special Issue*, 1(2014): 73-94.
- Navickas, V. Malakauskaite, A. (2009). The possibilities for the identification and evaluation of tourism sector competitiveness factors. *Engineering Economics*, 1(61): 38-44.
- Neckermann, W. (2013). Sustainable Development of a Tourism Destination: Realism or Idealism? "Evaluating the sustainability of a destination development project through community-based ecotourism", Case Study: SC WiSATA project in Flores, East Nusa Tenggara Province, Indonesia, A dissertation by Wout Neckermann, Student at the NHTV University of Applied Sciences, To obtain the Master programme diploma in Tourism Destination Management.
- Pekkala, E. (2015). Developing sustainable tourism on the Mediterranean island of Malta, Bachelor's Thesis Degree Programme in Tourism 2015, Haaga-helia university of applied sciences.
- United Nations Environment Programme (UNEP) and World Tourism Organization (UNWTO). (2012).
- White, V. McCrum, G. Blackstock, K.L. Scott, A. (2006). Indicators and Sustainable Tourism: Literature Review, Available online: http://www.macauley.ac.uk/_ruralsustainability/ Literature Review.pdf (accessed on 25 February 2015).
- World Tourism Organization (UNWTO). (2013). Sustainable Tourism for Development Guidebook, Enhancing capacities for Sustainable Tourism for development in developing countries, European Union.
- World Economic Forum. (2015). The Travel & Tourism Competitiveness Report 2015, Growth through Shocks, Global Competitiveness and Risks team and the Industry Partnership Programme for Aviation & Travel.
- Zamfir, A. Corbos, R. A. (2015). Towards Sustainable Tourism Development in Urban Areas: Case Study on Bucharest as Tourist Destination, *Sustainability*, 7(2015): 12709-12722.